

Tomáš Akvinský
SUMMA THEOLOGIAE
Pars I, quaestio 2, articulus 3 (výňatky)

Zdá se, že to, že Bůh je, je samo sebou zřejmé.

...

Mimo to: Samy sebou zřejmé jsou ty [pravdy], které se poznávají ihned na základě svých termínů, jak to tvrdí Filozof o prvních principech důkazů v 1. knize *Druhých Analytik*. Vědouce totiž, co je část a co celek, víme ihned i to, že každý celek je větší než jeho část.

Avšak když pochopíme, co znamená slovo *Bůh*, je hned zřejmé, že Bůh je. Toto slovo totiž znamená to, nad co nelze označit nic většího. To, co je však ve skutečnosti, je větší než to, co je pouze v rozumu; a tak protože jakmile pochopíme slovo *Bůh*, je *Bůh* v rozumu, vyplývá z toho, že je i ve skutečnosti. Tudíž to, že Bůh je, je samo sebou zřejmé.

...

Avšak proti tomu stojí: Nikdo nemůže myslet opak toho, co je samo sebou zřejmé, jak je jasné z výkladu Filozofa ve 4. knize *Metafyziky* a 1. knihy *Druhých Analytik*. Myslet opak toho, že Bůh je, možné je, podle žalmu 52: „řekl pošetilec ve svém srdci: není Boha“. Tedy to, že Bůh je, není samo sebou zřejmé.

Odpovídám: Je třeba říci, že něco může být samo sebou zřejmé dvojím způsobem: za prvé o sobě, avšak ne pro nás, za druhé jak o sobě, tak pro nás. Nějaké tvrzení je samo sebou zřejmé díky tomu, že je jeho predikát obsažen v pojmovém obsahu subjektu (např. *Člověk je živočich*, *živočich* je totiž obsažen v pojmu *člověka*). Pokud tedy bude

všem známo, co je subjekt a predikát, bude tvrzení všem samo sebou známé, jak je zřejmé u prvních principů dokazování, jejichž termíny jsou všem společné a každý je zná – jako např. *jsoucno* a *nejsoucno*, *celek* a *část*, apod. Pokud by však někomu nebylo známo, co je subjekt a predikát, tvrzení by sice samo o sobě bylo samo sebou zřejmé, nebylo by však zřejmé tomu, kdo by neznal jeho subjekt a predikát. A proto se stává, jak říká Boëthius v *De Hebdomadibus*, že existují pravdy, které jsou samy sebou zřejmé, znají je však pouze moudří, jako například že netělesné věci nejsou na žádném místě.

Říkám tedy, že *samo o sobě* je tvrzení *Bůh je* samo sebou zřejmé, neboť predikát je totožný se subjektem – Bůh je totiž své vlastní bytí, jak bude zřejmé níže. Protože však my nevíme, co Bůh je, není toto tvrzení samo sebou zřejmé *pro nás*, nýbrž vyžaduje důkazu na základě toho, co je *pro nás* známější, co do své povahy však méně známé – tj. na základě účinků.

...

K druhému je třeba říci, že ten, kdo slyší slovo *Bůh*, snad nechápe, že znamená to, nad co si nelze myslet nic většího – někteří totiž věřili, že Bůh je těleso.

Ale i když se připustí, že někdo chápe, že slovo *Bůh* znamená to, co bylo řečeno, totiž to, nad co si nelze myslet nic většího, přesto z toho nevyplyvá, že chápe, že to, co to slovo označuje, existuje ve skutečnosti, nýbrž pouze v rozumovém pojmání.

A není možné vyvozovat, že je to ve skutečnosti, pokud se nepředpokládá, že reálně existuje něco, nad co si nelze myslet nic většího – to však právě ti, co tvrdí, že Bůh neexistuje, nepřipouštějí.

QUAESTIONES DISPUTATAE
Quaestio 10, articulus 12 (výňatek)

K tomu, aby něco bylo samo sebou zřejmé *samo o sobě*, stačí, aby byl predikát obsažen v pojmu subjektu: tehdy totiž nelze subjekt myslet bez toho, aby bylo zřejmé, že mu predikát náleží. K tomu však, aby bylo něco samo sebou zřejmé *pro nás*, je třeba, abychom poznali pojem subjektu, v němž je predikát obsažen. Proto jsou věci, které jsou samy sebou známy všem: taková tvrzení se totiž týkají subjektů, jejichž pojem je všem známý (jako např. *každý celek je větší než jeho část* – každý totiž ví, co je celek a co je část). Jiné pravdy jsou však samy sebou zřejmé pouze moudrým, kteří znají pojmy jejich termínů, zatímco běžní lidé je neznají.

V tomto smyslu říká Boëthius v *De Hebdomadibus*, že jsou dva druhy obecně známých poznatků.

Některé jsou obecně známé všem, jako např. „*když ze stejně velkých množství odebereš po stejném dílu*“ atd., jiné pouze učeným, jako například že netělesné věci nejsou v místě; čemuž přisvědčí učenec, a nikoliv

prostý člověk, neboť jeho uvažování není schopné vykročit za smyslové představy, aby dospělo k pojmu netělesné věci.

Bytí však není obsaženo v pojmu žádné stvořené věci; u každé stvořené věci je totiž bytí něco jiného než její esence. Proto není možné o žádné stvořené věci říci, že by to, že je, bylo samo sebou zřejmé, bytí i jen *samo o sobě*. V Bohu však je jeho bytí obsaženo v pojmu jeho esence, protože v Bohu je totéž to, co je, a jeho bytí, jak říká Boëthius, či totéž to, co je, a to, zda je, jak říká Avicenna. A proto to, že Bůh je, je *samo o sobě* samo sebou zřejmé.

Protože však Boží esence není známá nám, není to, že Bůh je, samo sebou zřejmé *pro nás*, nýbrž vyžaduje to důkazu. V nebi, kde Boží esenci uvidíme, nám ale bude mnohem více samo sebou zřejmé, že Bůh je, než je nám nyní samo sebou zřejmé, že tvrzení a popírání nejsou zároveň pravdivé.